

Kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup

CVIJEĆE NE CVATE U HLADNJAKU

Draga braćo i sestre!

Dragi voditelji ovog susreta, djeco i mladi, majke i očevi!

Tema Obiteljske ljetne škole glasi »Mladi i obitelj«. Nije li ta tema usmjerila vaša razmišljanja upravo na to: odnos obitelji prema mladima i odnos mladih prema obitelji. To znači, zapravo, ući u najunutrašnjije odnose među ljudskim osobama, koji se događaju u obitelji.

Obitelj je temeljno zajedništvo osoba. U njoj se događa tajna osobe I odnos Ja i Ti, ili odnos mi i vi, ako se radi o odnosu između roditelja i djece. To znači da se u obitelji ima postići autentičan odnos osoba kako bi se stvorila klima dostojna za rad i razvitak svake osobe.

Čovjek je osoba. Sveti Otac Ivan Pavao II., govoreći nedavno u Casablanci mladima islamske vjerske zajednice, istaknuo je neponovljivost osobe. Koliko je milijardi ljudskih bića bilo na ovom svijetu od početka, koliko ih je danas i koliko će ih još biti do konca svijeta! Među svim tim milijardama ljudskih bića nećemo nikada naći ponovljenu osobu. Svaka je osoba Božji original! Bog stvara srž svake osobe, a to je duša.

Ljudski život silno ovisi o tome kakvi se odnosi stvore među tim osobama. Obitelj je: otac osoba, majka osoba, a i ono dijete začeto pod majčinim srcem, i ono je već tajna osobe, samostalno biće, koje je, doduše, u svojoj egzistenciji još ovisno o drugom biću, ali ono već nosi sa sobom misterij svoje osobnosti.

Mladima u obitelji treba prilaziti s polazišta da je svako biće neponovljiva osoba.

Rekao sam neki dan u jednoj župi: zamislite sebi jednu vagu koja bi vagala vrijednosti. Na jednu stranu vage stavite sav svemir, sve banke, sva zlata i srebra, sva bogatstva svijeta, a na drugu stranu samo jedno maleno dijete, i to će dijete prevagnuti čitav svemir, ono je vrednije od čitava svemira. Nema cijene kojom bi se mogla platiti ljudska osoba.

Nema nikakve materijalne vrijednosti s kojom bi se mogla izjednačiti vrijednost ljudske osobe.

U ljudskoj se osobi odražava tajna samoga Boga, koji je osobno biće i koji je ujedno zajedništvo triju božanskih Osoba u neiscrpivom i nedokučivom životu Presvetoga Trojstva.

Pristup mladom čovjeku, pristup djetetu mora biti pristup neizreciva poštovanja osobe. U predavanju, koje smo čuli, bilo je rečeno da su mladi osobito osjetljivi na manipulacije. Oni ne žele biti manipulirani, to znači ne žele biti iskorišteni, izablejni, upotrijebljeni za nečije interese, za neke ciljeve koji njima možda nisu ni poznati. Oni očekuju da budu prihvaćeni u svojoj osobnosti, da ini se prizna status osobe. Oni su samostalna vrijednost.

Tko nam otkriva vrijednost osobe? Isus je sam rekao: »Ta što da čovjek dadne u zamjenu za život svoj?« (Mk 9, 37). »Što koristi čovjeku ako sav svijet zadobije a sebe samoga izgubi.. ?« (Lk 9, 25).

Tu se postavlja pitanje smisla osobe. Toj osobi treba objaviti tko je ona, zašto je ona. To je isto tako u prethodnom predavanju bilo rečeno riječima da mlade zanima smisao.

U listu *Kineska omladina 1980.* pojavilo se jedno pismo. Redakciji lista uputila ga je djevojka Pan Hsiao, a ono je izazvalo cijela brda pisama mladih o smislu života. Pan Hsiao je pisala: »Život je za mene izgubio svoju tajnovitost i privlačnost. Gotovo sam okončala s njime. Prešla sam put od nade do razočaranja i očaja. Što je počelo s nesebičnošću sada završava s egoizmom...« Zato ona postavlja pitanje: »Odgovorite mi zašto se živi?« (*Vjesnik*, 18. 8. 1983., str. 2.). Stotine tisuća mladih ponovilo je njezino pitanje i pridružilo joj se s istim zahtjevom tražeći u svojim pismima odgovor na to pitanje.

U poznatoj knjizi *Mi djeca s kolodvora ZOO* kroza svu onu brutalnost koju doživljava ta mlada generacija, uronjena u drogu i u promiskuitet, ona postavlja pitanje o smislu života. Christiana piše: »Ideali naših roditelja bili su da bi se nešto nabavilo. Kasnije je trebalo doći više. Upravo ono što životu daje smisao. A to se nigdje nije nazrelo. Nekolicina, u koju ubrajam i sebe, još uvijek je u potrazi za nečim što će životu dati smisao.«

Nekada je naš stari katekizam počinjao pitanjem: »Zašto smo na svijetu?« To je bilo pitanje o smislu. Ako sam osoba, ako sam čovjek, ako imam u sebi moć da mislim, da se pitam i da tražim odgovore, onda je, sigurno, prvo pitanje koje si postavljam pitanje o samome sebi: zašto sam ja i tko sam ja? To se pitanje rađa u djetetu čim se budi u svojoj svijesti. Dijete zna pitati tako ozbiljno i tako duboko da mu odrasli teško daju odgovor. Dijete traži odgovore na mnogo svojih *Zašto*. Tko će dati odgovor o smislu?

Kad je Papa bio u Parizu, prije susreta s mladima došao je novinar i zapitao mlade o čemu bi htjeli da im Papa govori. Bilo je različitih želja.

Neki su željeli da im govori o miru, o ratu, o socijanoj pravdi, o gladi, o problemima svijeta itd. Mnogi su odgovorili: »Neka nam kaže što treba da činimo i što treba da vjerujemo«. Neki su rekli: »Neka nam govori o Bogu i ni o čemu drugome jer sve se rješava na području križa.«

Roditelji moraju imati jasnu svijest o tome tko je njihovo dijete i kako mu pristupiti. Najprije moraju u njemu poštovati dostojanstvo ljudske osobe. Nije bez razloga da se danas i u dokumentima Crkve i u međunarodnim dokumentima, koje izdaju različite međunarodne organizacije, toliko ističe dostojanstvo ljudske osobe. Poštovanje ljudske osobe ne ide ravnjerno ni sa znanstvenim ni s tehničkim napretkom čovječanstva. Znanost je mnogo toga produbila, otkrila, objasnila u tajnama prirode, u energijama svijeta i u tajni samog čovjeka. O čovjeku govore sociologija, psihologija i druge znanosti koje se njime bave, svaka sa svojeg stajališta. Donijele su neke nove spoznaje o tom tajanstvenom biću koje se zove ljudska osoba.

Međutim, upravo u našem stoljeću bili smo svjedoci tolikih poniženja ljudske osobe. Baš ovo naše stoljeće, moramo to iskreno priznati, nagomilalo je milijune i milijune zgaženih, uništenih ljudskih osoba. Kako su strašna svjedočanstva onih koji opisuju što su sve proživjeli, što su sve doživjeli, kakvi su ih postupci satirali u raznim sistemima uništavanja ljudske osobe. Unatoč znanstvenom napretku, unatoč tehničkim dostignućima, ljudska je osoba ugrožena patnjama logora, ugrožena patnjama nehumanih postupaka u tamnicama, ugrožena torturama Gulaga; na kraju, ugrožena nasiljima, atentatima, ratovima, ugrožena ne samo individualno nego i kolektivno u planetarnim razmjerima, ugrožena atomskim ratom. I kao da nije ništa smrvti ljudsku osobu. Ako joj se samo prilijepi etiketa koja znači osudu na smrt, onda svatko ima pravo da je likvidira.

To je ova civilizacija očitovala i pokazala u našem, 20. stoljeću. Dobiješ etiketu koja je neprihvatljiva za one koji imaju moć i, kao takav, osuđen si na smrt, iako ne uvijek fizičku, a ono svakako društvenu, kako se nedavno izrazio Papa.

Čita se u novinama i o problemima odnosa u obitelji kako su i djeca i mladi često izloženi nečovječnim postupcima u vlastitoj obitelji. Tako se postavlja i problem ljudske osobe u vlastitoj obitelji.

Vjernički roditelji moraju imati sigurnu i jasnu spoznaju o dostojanstvu ljudske osobe. Za svaku ljudsku osobu vrijedi objava Svetog Pisma, bez obzira na to na kojem dijelu svijeta živjela i u kojem sistemu, da je slika i prilika Božja. Prema tome, već se u obitelji dijete dočekuje kao slika i prilika Božja. Zato se pri rođenju svakog djeteta postavlja pitanje koje su postavili susjedi kad se rodio Ivan Krstitelj: »Što li će biti od ovog djeteta?« (Lk 1,46).

Tu pred vama u kolijevci leži jedno novo biće koje još nikad nije postojalo na ovom svijetu, koje je novost jedne nove osobe. U tom je biću uprisutnjena njegova zemaljska egzistencija, što će biti, kakav će biti, ko-

Uko će godina živjeti, koje će biti njegovo zvanje. Sve je to već skupljeno u to malo biće koje spava u kolijevci. Ali ne samo to! U tom biću već je uprisutnjen veliki upitnik. Tu je prisutna vječnost jedne osobe, ne nekoliko godina zemaljske egzistencije nego vječnost jedne osobe. Upravo je u tome sva potresna veličina i zagonetnost i tajnovitost ljudske osobe, da je ona vječnost, besmrtnost.

Najveće osiromašenje pojma ljudske osobe jest materijalizam — bez obzira na boju i razloge — koji čovjeku niječe njegovu besmrtnost, njegovu duhovnu stvarnost, njegovu vječnost i ograničuje ga samo na zemaljska egzistenciju.

U tom biću treba da gledamo još nešto: ne samo što je ono u sebi, u tajni svoje osobnosti i svoje bogolikosti, u tajni svoje besmrtnosti nego što je ono i u odnosu prema drugim osobama. Roditelji u tom djetetu gledaju svojega sina, svoju kćer. Dijete će pak u roditeljima gledati svojega tatu, svoju mamu; u svom bratu gledat će svoga brata, u sestri sestru. Ono je, dakle, nužno postavljeno u relacije s osobama, i to s osobama koje su mu najbliže i koje su s njime, rekao bih, nedjeljivo povezane. Prema tome, treba gledati kakvo će dijete biti u tim odnosima: prema tati, mami, bratu, sestri. Zatim će se njegove relacije proširiti: kakav će biti prema svojem drugu u školi, prema svom susjedu, kakav će biti uopće prema čovjeku. Čovjek je nužno biće odnosa s drugim čovjekom.

Napokon dolazi pitanje one temeljne relacije u koju je dijete položeno, o kojoj jos nema pojma. To je odnos s Bogom. Čovjek je biće upućeno na taj odnos. On je biće koje je sam Bog htio imati kao svojeg sugovornika, prijatelja; još dublje, još intimnije, kao svoga sina, kao svoju kćer.

Kad se svojim malim razumom pokušamo spustiti u dubine Božjega bića, onda nam naša mala pamet stane jer smo pred neizmjerljivošću i neizrecivošću, neizrecivošću ljubavi, svemoći, mudrošći, dobrote, pred Bogom. Nalazimo se također i pred svojom majušnošću u odnosu prema Bogu. Kako smo maleni kada se suočimo s tom neizmjernom veličinom.

Bog nam je objavio svoj odnos prema nama, rekao bih, ne svojom veličinom, ne svojom neizmjerljivošću, nego upravo time što je sam htio na sebe uzeti majušnost. Zato je utjelovljenje Božji izraz kojim je Bog, na nama najpristupačniji način, htio izreći svoj odnos prema nama. On, Neizmjerni i Neizrecivi, htio je biti s nama dijete, rođeno od žene, kako kaže sveti Pavao; rođen je od Djevice Majke kao dijete. Htio je živjeti život naše zemaljske egzistencije. Nije uzeo iz našeg života ono što obično ljudi smatraju vrijednim. Ljudi smatraju vrijednim da se živi u bogatstvu, udobnostima, moći, slavi, u časti. On je uzeo život malog čovjeka. Utjelovio se u egzistenciju siromaha. Utjelovio se u egzistenciju pravednika koji ulaže svoj život za pravdu i za istinu. Uložio se u egzistenciju apsolutne nesebičnosti koja će se sva darovati za drugoga, za spas čovjeka, i koja će u punini konačno biti izražena križem.

Odgoj počinje tako da se djetetu u njegovoj prvoj svijesti već objavi prisutnost Boga Spasitelja, Boga koji nas ljubi, koji je za nas postao Čovjekom, za nas umro na križu. Isus! Mi moramo djetetu znati reći pravu riječ o Djetetu Isusu i tako poruku o ljubavi, da bi dijete dobilo temeljni pojam da je Bog ljubav. Onda će se u djetetu razvijati odnos ljubavi prema Bogu.

Pojam da je Bog ljubav ne smije ostati samo riječ; mora biti konkretno izrečena i potvrđena, da bi dijete doživjelo da je njegov otac ljubav, da je njegova majka ljubav; da bi dijete osjetilo da se zaista nad njega nadvijaju očeva i majčina ljubav i da je to Božja ljubav prema njemu, da Bog njega voli u majčinu srcu, da Bog njega voli u očevu srcu.

Za podjeljivanja sv. potvrde pitam djecu koliko imaju majki. Ako su poučena, djeca kažu da imaju dvije majke, nebesku i zemaljsku: »Imamo Majku Mariju i svoju rođenu majku.« Onda ih pitam koja ih majka više voli. Obično kažu: »Naša rođena majka.« Zašto? Dijete majčinu prisutnost doživljava u svojem svakidašnjem životu. Njemu je ljubav njegove rođene majke sasvim opipljiva, iskustvena. Nebeska mu je Majka nekako daleka, apstraktna, nevidljiva. Zato ne može razumjeti da ga Nebeska Majka bolje poznaje, da ga više voli. Marija nas gleda u Bogu. Zemaljska majka ne vidi tajnu srca svoga djeteta, a Nebeska vidi. Zemaljska nas majka voli dimenzijom svoje majčinske zemaljske ljubavi, a Nebeska nas voli dimenzijom ljubavi kojom nas u Bogu voli.

Preko ljubavi koju mi izražavamo djetetu moramo otkrivati: to je Božja ljubav, tebe Bog više voli nego te ja mogu voljeti.

Zato ponovno ističem, iz poštovanja prema tajni djetetove osobe, iz svijesti da je dijete vječno i da je ono upućeno na vječni odnos s Bogom u ljubavi i na trajni odnos s drugim osobama u ljubavi treba stvoriti klimu za takav rast. To je klima molitve.

U pedagogiji nam mnogo mogu pomoći rezultati psihologije u vezi s tim kako postupati u kojem razdoblju. Sve su to određeni načini pomoći, ali sve na razini ovozemaljskih mogućnosti. Međutim, odgoj čovjeka u njegovoj najdubljoj osobnoj tajni, za njegov najdublji odnos s Bogom u ljubavi nije moguć bez Božjeg zahvata. Zato je temeljni uvjet religioznog odgoja mladih, odnosno djece u obitelji molitva.

Posjećujem naše župe prilikom dijeljenja svete potvrde i, na žalost, uočavam dvije vrlo ozbiljne i tragične činjenice. U 90% naših župa umiremo biološki jer je uvijek veći broj mrtvih nego rođenih. Negdje na 30 mrtvih bude samo 10 rođenih, negdje je odnos malo bolji, negdje još nepovoljniji. To je činjenica kojoj se obično pokušava dati neko obrazloženje. Stoga se kaže: Iseljavamo se, mladi odlaze, nema mladih. Ima i tu, sigurno, jedan veliki dio razloga. No, kad u nekim našim mjestima gledam sagrađene vile i mlade parove koji ostaju isključivo samo na jednom djetetu, onda se ne može reći da je iseljavanje uzrok činjenici što ima više mrtvih nego rođenih. Tu se postavlja pitanje: koliko je spriječeno života

da se rode a mogli su se roditi? Kolike obitelji žive obeščašćeni život i koliki su životi ugašeni!

Druga je činjenica pitanje molitve u obitelji. Pozivam npr. da dignu ruke ona djeca u čijim se obiteljima zajednički moli, makar Oče naš, Zdravo Marijo, Slava Ocu, makar koji put na tjedan ako ne svaki dan, ali da se ipak zajednički moli. Pozitivnih odgovora na to pitanje obično bude 2 do 3%, negdje ni 1%. U jednoj su župi djeca rekla da se mole zajednički 0 Božiću.

Molitva je u prvom redu izraz ljubavi. Moramo se osloboditi pojma molitve kao da je ona samo neprestano pružena ruka prosjaka koji uvijek želi nešto primiti. To bi značilo da je čovjek raspoložen za molitvu samo kad je pritisnut tjeskobom, a da inače ne moli. Kao da je Bog samo neki automat pa u molitvi pritisneš polugu i mora doći neko rješenje.

Pojam molitve uključuje u sebi najprije pojam ljubavi. Molim jer Boga ljubim. Molim jer Bogu zahvaljujem za toliko toga što mi je dao bez ikakve moje molitve. Molim jer sam radostan što živim, što mi je Bog darovao život u vječnoj perspektivi. Molim također jer sam svjestan da sam grešan i žao mi je što uvijek ne usklađujem svoju volju s Božjom. Dakle, molim i oproštenje. Onda se zaključuje Isusovim riječima: »Tražite stoga najprije Kraljevstvo i pravednost njegovu, a sve će vam se ostalo nadodati« (Mt 6,33).

Jedan naš suvremeni obraćenik napisao je: »Otkako sam naučio moliti, neprestano molim. Molim i u tramvaju, i ne molim za zemaljska dobra nego molim za duhovna dobra.«

Da bi čovjek ljubio, mora imati savjest usklađenu s Božjom voljom. Ako zaista nastojim živjeti Božju volju, to znači usvojiti program života kako ga je Bog zamislio, pa ću onda moliti. Ako sam u suprotnosti s Božjim planom i živim svoj kruti egoizam, koji isključuje svaku Božju intervenciju u moju savjest, onda nemam mogućnosti da Boga ljubim. Takvim molitva nije potreba duše nego nametnuti teret, i zato ne mole.

Na žalost, uvjeren sam da se i u našim ruralnim predjelima, gdje se nekoć molilo u obitelji, danas u velikom broju obitelji više ne moli.

U razgovoru s djecom kažem i ovo: Djeco, vidim da imate cvijećem okićene prozore. Biste i mogli uzgojiti cvijeće da raste i cvate stavivši ga u hladnjak? — Djeca se smiju. Kako bi u hladnjaku moglo cvasti cvijeće!? Zatim kažem: — Djeco, u obitelji u kojoj se ne voli Bog, u kojoj se ne moli Bog vi rastete kao u hladnjaku. — To je duhovni hladnjak, ili, kako je rekla Tatjana Goričeva, »duhovna pustinja«.

Mogli bismo reći da je za mlade naraštaje, ne njihovom krivnjom, ne njihovom odgovornošću nego odgovornošću starijih i različitih ideologija, nastupilo duhovno ledeno doba. Kada se njima želi u savjest, u srce nametnuti da Bog ne postoji, onda ima se ugasilo sunce koje ogrijava dušu i oni rastu u ledenom dobu.

Kad sam bio u Splitu, pripovijedala mi je jedna časna sestra ovu zgodu. Idući ulicom, naišla je na dva dječaka koja su se tukla, i, kako to već biva, jači mlati slabijega. Ona stane i kaže im: — Zašto se tucete? Zar vas nije sram? Morate biti dobri. — Onda stariji kaže: — Ja ne moram biti dobar, ja ne vjerujem u Boga. — To je već i Dostojevski zaključio kad je napisao: ako Bog ne postoji, sve je dopušteno. Taj mali ima, dakle, pojam Boga koji zabranjuje činiti zlo. On zaključuje: ako taj Bog ne postoji, onda ja ne moram biti dobar. To je samo mala iskra jedne duše, jedne savjesti iz ledenoga duhovnog doba.

Proteste i nezadovoljstva mladih moramo razumjeti kao, rekao bih, kaznu kojom oni žele kazniti svijet u kojem žive jer im je taj svijet ubio dušu.

Rast vjere u mladima i malenima nužno je moguć samo u vjerskoj klimi koju stvara obitelj, u klimi molitve, u klimi ljubavi. Sakramenti su pak srdstva kojima se moramo služiti da bismo spasili dostojanstvo svoje ljudske osobe u svim odnosima prema ljudima i prema Bogu.

Isus je rekao jasno i glasno: »Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15,5). Ako se radi o kraljevstvu Božjem u čovjeku, a ne može se dogoditi kraljevstvo Božje među ljudima ako se ne dogodi u ljudima, onda moramo znati da bez Boga ništa ne možemo učiniti. Moramo početi od činjenice koja je očita, ali se, međutim, niječe, a to je činjenica istočnog grijeha.

Pitam mlade na vjeronauku za krizmu: — Recite mi, da li vas je lakše pokvariti ili vas je lakše odgojiti da budete uistinu pravedni, dobri, pošteni ljudi? — Mladi odmah kažu: — Lakše nas je pokvariti. — Zašto je lakše rušiti nego graditi? Zašto je lakše ići širokim putem koji vodi u propast nego se penjati stromom stazom koja vodi u život? To je tajna naše ranjene naravi. Toj rani lijek je samo milost i drugog lijeka nema. Lijek je Otkupljenje. Lijek je Duh Sveti koji se daje da bude Posvetitelj i da bude u duši mudrost, i znanje, i razum, i savjet, i jakost, i pobožnost, i strah Božji. Zato je Isus rekao apostolima: »Ostanite zato u gradu, dok se ne obučete u Silu odozgor« (Lk 24, 49).

Misliti da se mlada duša može odgojiti za Boga samo pedagoškom tehnikom ili čak nekim pedagoškim trikovima, teška je zabluda i promašaj. U odgoj treba uključiti Boga.

Ističem veliku moć svetih sakramenata. Sakrament Krštenja! Kakva je tu energija posijana u čovjekovo biće! Sakrament Potvrde!, sakrament Pomirenja da se savjest čisti jer priznajemo da imamo prljavu savjest! Sakrament Euharistije: »Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina čovječjega, i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi« (Iv 6,53). Sasvim je iluzorno govoriti o vjerničkom odgoju bez sakramenata. »Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. Tijelo je moje jelo istinsko, krv je moja piće istinsko... Kao što je mene poslao živi Otac, i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje, živjet će po meni« (Iv 6, 54; 55; 57).

NICHT IM KÜHLSCHRANK BLÜHEN DIE BLUMEN

Zusammenfassung

Franjo Kard. Kuharic, Erzbischof von Zagreb, unterstreicht in seinem Artikel den Wert einer menschlichen Person. Darauf müssen schon die Eltern bei ihren Kindern achten, denn den ewigen Wert der Person finden wir auch bei den Kindern. Um das einzusehen, bedarf es eines Klimas des Gebetes in den Familien, denn verbunden mit aktiver Teilnahme an den Sakramenten darin besteht der Grund einer religiösen Erziehung.

Nikola Hohnjec

VJERA I MLADI

Mladi u Objavi i Crkvi

Kada govorimo o mladima, mislimo na one pojedince, skupine ili pak na cijeli naraštaj koji se nalaze u životnom razdoblju što ga omeđujemo djetinjstvom, na jednoj strani, odnosno odraslošću, na drugoj. U ovom predavanju dajemo sažeti prikaz u vezi s mladima u Objavi, manje o poruci u sebi, egzegetski, a više u obliku razmišljanja i usmjerenja. Tražeći mjesto mladih u Crkvi, s jedne strane promatramo dugi povijesni hod, a s druge strane posebno uočavamo suvremeno izdvajanje problematike mladih u svijetu, što nije bez odjeka ni u Crkvi. Mi to činimo kao odrasli, razmišljajući pri tome o vlastitoj mladosti i otkrivajući je kako bismo se bolje odnosili prema današnjim mladima.

I. *Mladi u Svetom pismu*

U Objavi Bog najprije oslovljava čovjeka. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku. U čovjeku Bog želi imati partnera. Božje stvaralačko djelo i njegova riječ očekuju pak da ih čovjek sluša i razvija. Kakav je Bog, takav je prvotno i čovjekov odnos prema Bogu i bližnjemu.